

1911

Inledning

Den konservativa regeringen Lindman begärde ökade anslag till försvaret, bland genom byggande av pansarbåtar, den såkallade F-båten. På SAP:s kongress i april bibehölls den försvarsvänliga linjen men samtidigt gällde fortfarande kampen mot militärväsendet och angavs avrustning som det principiella målet.

På partikongressen diskuterades också första maj. I en motion från Stockholms arbetarekommun föreslogs massmöten istället för majdemonstrationståg. Som skäl angavs bland annat att rösträttsfrågan "delvis" var löst och att 8-timmarsdagen inte var en "lika aktuell" fråga som tidigare. Kongressen avslög motionen. I en ledare visade Branting att lagstadgad 8-timmarsdag fortfarande var ett nödvändigt offensivt krav för arbetarrörelsen.

Majdemonstrationerna 1911 var också ett slags upptakt till valkampen i ett riksdagsval enligt de nya rösträttsbestämmelserna.

1. Majtalet 30 april

- Ort: Katrineholm, Sunds hage.
- Källa: Social-Demokraten 1911-05-01, s. 3, Katrineholm [av Branting?].

(Brevkort till Soc.-D.)

Demonstrationen här var storslagen. Från hela trakten, mellan Flen och Vingåker, hade anlant talrika deltagare. Mötet uppskattades, med ledning av räkning av tåget, till gott 2,000 personer, med ett 10-tal fanor och standar.

För Katrineholms arbetarekommun hälsade förrådsförmannen vid järnvägen *Berg* välkommen, varpå red. *Hj. Branting* i ett föredrag på över 2 timmar höll demonstrationstalet. Tal. utvecklade om arbetstiden de synpunkter han antytt i dagens ledare i Soc.-D. och dröjde sedan vid försvarsfrågan, där han konstaterade partiets genom kongressen vunna endräkt på grundvalen av en bestämd försvarsvilja, men med fordran på dels omedelbar nedsättning av bördorna genom bortskänkning av allt för försvarskraften överflödigt, dels den utlovade krigslagsrevisionens genomförande och upphävande av rätten att använda armén i överklassens tjänst mot egna landsmän. Det liberala utredningsprogrammet saknade direktiv och bestämdhet, och högern ville alla talesätt till trots, endast ökningsar.

Tal. berörde så de tre partiernas ställning till frågan om naturrikedomarna och samhället, sedd i ljuset av senaste riksdagsdebatt, vederlade högerlögnen att

marxismen vill "ta jorden från bönderna", och utvecklade slutligen hur högers program om ekonomisk uppryckning alldeles lämnade å sido frågan om detta skulle ske till förmån för ett fåtal penningmagnater eller för den stora arbetande befolkningen. Med siffror ur Slanders senaste bok visades vart kapitalismen nu fört oss: de rikaste 2 procenten "delade" på 1890-talet 1/3 av "nationalrikedomen", nu hälften, medan den stora massan avspisades med en försvinnande bråkdel. På den vägen vill högern driva oss vidare, liberalerna saknar fast program, blott socialdemokratin angriper målmedvetet utsugningen och vill skydda och höja hela det arbetande folket i stad och på land.

Livligt bifall följde föredraget, som hölls under vackert väder. Förut och efteråt hållregnade det.

2. Notis om mötet i Katrineholm

- Källa: Södermanlands Läns Tidning 1911-05-01, s. 2.

1-majdemonstration i Katrineholm i går räknade 11 standar och antalet af de under fanorna marscherande torde ha uppgått till cirka 400. Med musiken i teten fick tåget till Sunds hage norr om samhället, där riksdagsman Hj. Branting utvecklade det socialdemokratiska programmet i minst 2 timmars tid. Liberalerna fingo minst lika många varma fiskar som högern och särskilt friherre Bonde fick sig en gliring för sin obenägenhet att ta i tu med tullarna. Man skulle känna de liberala kandidaterna på pulsen innan man släppte dem åstad igen. I försvarsfrågan varnade höfdingen sitt parti för afväpningsfanatismen och erinrade om Finlands öde och tsarväldets farliga grannskap. Vidare betygade talaren den 40-gradiga skalan sin onåd och sökte slutligen lugna de små jordinnehafvarne för socialisternas planer i jordfrågan.

3. Hjalmar Branting till Anna Branting från Katrineholm

- Källa: Anna Brantings arkiv, vol., 3.2:02, ARAB.

Katrineholm 30/4 7 h. soir

Chère petite ange!

Ces quelques mots ne sont que pour t'envoyer un petit message, quand tu t'éveilleurs demain matin. Cela sera de bon augure, je l'espère, pour ton 1 Mai. Le meeting a été très bien, j'ai parlé 2 ¼ heures, en plein soleil et preque rien de pluie, et

maintenant j'ai diné à la gare avec ¼ bout.[eille] de madèra comme récompense. En te remerciant pour aujourd'hui matin je baise ter yeux à peu près fermés encore par le sommeil et dir: je t'aime! Ton.

4. Majtalet 1 maj

- Ort: Malmö, Drottningstorget.
- Källa: Arbetaren 1911-05-02, s. 2, Första maj.

Vår demonstration blev trots alla olycksprofetior och trots att så stora korporationer som grovarbetare- och målarefackföreningarna m. fl. saknades, ändå imponerande. Tåget, som räknades mellan 8- och 4,000 deltagare, var dock endast en bråkdel av de stora människomassor som samlats å Drottninggatan för att höra vår frejdade partiledare Hjalmar Branting tala. Hela torget var fullsatt av folk som med andlös spänning följde det över halvannan timma långa föredraget. Man hade uppenbarligen gått dit med stora förväntningar och de blevo sannerligen icke gäckade.

Så snart Hjalmar Branting besteg talarestolen hälsades han av starka applåder, vilka buro vittne om den stora popularitet partiets främste man åtnjuter bland sitt folk. Stämningen blev också redan från första stunden den allra bästa och sällan har väl en demonstrationstalare stått i livligare rapport med sina åhörare.

Hjalmar Branting började med att konstatera de resultat som redan uppnåtts med vår strävan för en kortare arbetstid. Dessa resultat söka nu arbetsgivarna, sedan de lånat vårt eget vapen, organisationen, att rycka ifrån oss.

Ännu ha icke försöken krönts med någon större framgång, men "det skall dock naglas fast, yttrade talaren, att den onda viljan hos våra lockoutrasande arbetsgivare icke saknats". De senaste åren lågkonjunkturer ha trängt oss tillbaka till defensiven, och vi måste nu söka nya vägar för att nå det eftersträlvade målet, och det måste bli, att på lagstiftningens väg försäkra oss om en normalarbetsdag.

De som tala föraktligt om majdemonstrationen och icke kunna se något resultat av vår strävan för en begränsad arbetstid, ha icke följt med utvecklingen. I annat fall skulle de finna att till och med bland våra argaste högermän i riksdagen arbetar sig fram medvetandet om nödvändigheten av en lagstiftning om såväl arbetstid som nattarbetet. Det senare bedrives i närvarande stund endast med hänsyn till folkets hälsa och välbefinnande alldeles ur räkningen.

Talaren gick därefter över till militärfrågan och de olika partiernas ställning till denna. Han betonade att vår strävan ständigt måste gälla avväpning och fred mellan folken, men att vi icke förhastat finge så händelserna i förväg, utan hålla jämna steg

med våra bröders strävan i andra länder. Men vi måste också se till att vårt försvar icke bleve använt till att försvara kassakistorna mot folkets beättigade krav på rätten att existera. En fråga om revidering av de orimliga militärlagarna hade undanskjutits i 10 år. Man har inte haft tid att sysselsätta sig med dessa, man har haft så brått med att stifta klasslagar, och allt annat har måst vika.

En av de frågor, som ligger oss närmast före, är tillvaratagandet av våra naturrikedomar, så att de komma hela nationen till godo, och icke endast ett fåtal av den. Högern talar om att höja landets ekonomiska ställning, men glömmer tala om vilka dessa ökade värden komma till godo. Tal. anförde som belysande exempel, att medan år 1890 2 proc.[ent] av landets befolkning ägde en tredjedel av landets förmögenhet, så ägde dessa 2 proc. i närvarande stund halva förmögenheten.

Bland de nya vägar, vårt parti nu måste söka sig, framhöll talaren särskilt Kooperationen.

Rösträttsfrågan ägnade talaren även sin uppmärksamhet. Han påvisade, vilken skenreform det proportionella röstsättet med alla sina garantier i själva verket är, och särskilt den 40-gradiga "förträffligheten" fick sin rätta belysning.

Hjalmar Branting beslöt sitt klara och kraftiga föredrag med en varm maning till arbetarna att samlas och verka för valen i höst. Genom dessa skola möjligheter vinnas att gå fram mot rättvisare förhållanden och lyckligare och ljusare tider för vårt folk.

Talaren, som upprepade gånger avbrutits av bravorop, avtackades med jublande hurrarop, vilka av Branting kvitterades med att utbringa ett fyrfaldigt taktfast besvarat leve för socialdemokratin.

Arbetarkommunens ordf., hr Hjalmarsson framförde Malmö arbetares tack till Hjalmar Branting för hans tillmötesgående att trots sin strängt upptagna tid ställa sig till vårt förfogande på vår stora högtidsdag, samt föredrogs partiets resolution, vilken enhälligt antogs.

5. Nyhetstelegram om mötet i Malmö

- Källa: Social-Demokraten 1911-05-02, s. 2, Malmö [av Branting?]

(Från Soc.-D:s korrespondent.)

MALMÖ måndag.

Malmö 1-majdemonstration räknade inemot 5,000 demonstranter i tåget med ett 60-tal fanor och standar. På Drottningtorget voro samlade bortåt 10,000 personer. Red. Branting talade 1 1/2 timme, utvecklande de synpunkter han i Katrineholm framfört (se gårdagens Soc. D.) med understrykande av vad som inför en storstads arbetare

var mest aktuellt. Mötet avlöpte under bästa stämning och starkaste anslutning för talarens maning att under den förestående valsommaren arbeta för att äntligen bryta högerns folkfördärliga välde och bereda starkast möjliga plats för socialdemokratins insats i vårt lands utveckling.

6. Ledare

- Ämne: Lagstadgad åtta-timmars-dag.
- Källa: Social-Demokraten 1911-05-01, s. 2

Det skall icke nekas att under högkonjunkturen fram till slutet av 1907, vilken i vårt land sammanföll med och mäktigt underhjälpde ett enastående uppsving av arbetarnas organisationer, behovet att ett *statens* ingripande för hela den skyddslagstiftning, som har sin kärna i en förkortad arbetstid, trädde något i bakgrunden. Så till vida föll den stora Rydéniska motionen av 1908 om lagstadgad 8-timmars-dag, fast den i och för sig hör till de bästa inlägg vår riksdagsgrupp kunnat göra för arbetarklassens sak, icke vid någon gynnsam tidpunkt. Känslan var nog ganska allmän även ute i arbetarvärlden att långt innan det trögt funktionerande stats-maskineriet hunnit komma i verksamhet för att lagskydda en begränsad arbetsdag, så skulle arbetarorganisationerna ha tvungit motparten att i avtalen gå in på denna högviktiga förbättring, med motsvarande höjning av lönerna.

Erfarenheten från krisåren och den tid av blott svag förbättring, som följt på dem, bör emellertid ha grundligt röjt upp med dessa ljusa förhoppningar. Klasskampens skärpning och utbredning i och med arbetsgivareorganisationernas konsolidering och makttillväxt har icke minst visat sig i dessas öppna strävan att åter *förlänga arbetstiden*. Man har icke skytt att rent antisocialt och antikulturellt söka beröva arbetarklassen den kanske allra viktigaste förbättringen i levnadsställning, som den genom sina fackföreningar förut kunnat tillämpa sig. En var minns att arbetarna med 1908, i stället för att kunna fortgå fram mot 8-timmars-dagen, trängdes tillbaka till att försvara vad de förut uppnått och blott med uppjudande av all sin kraft lyckades avvärja de attentat till en utjämning *uppåt*, till 10-timmars-dag, som man ville förbinda med åtskilliga s.k. riksavtal.

Denna situation har sedan icke förändrats. Ledningen inom de stora arbetsgivareorganisationer, som mest framträda i striderna på arbetsmarknaden, saknar uppenbart varje sinne för vad en generellt kortare arbetsdag betyder i livsstegring och ljusare existens för nationen som helhet. Antingen skymmer hänsynen till profiten allt annat eller också spöka, som hos Centrala arbetsgivareförbundet, de efterblivna uppfattningar vilka i strävan till kortare

arbetstid icke kunna tänka sig annat än att det måste vara okynne och lättja som driver till så oförskämda anspråk från en arbetareklass.

Men när ställningen är sådan, då bör också för arbetarna slutsatsen ligga klar: stänger man för oss den *ena* vägen, nå väl, så mycket kraftigare rycka vi fram den *andra*! Blir fackföreningarnas direkta aktion allt för mycket försvårad, så ha vi dock som statsborgare möjligheter att inverka på lagstiftningen, vilka vi då så mycket mindre få försumma.

Det är inte tvivel att försvårandet genom arbetsgivareförbunden av *lönehöjningarnas* väg till bättre existens har kraftigt bidragit att öka intresset för att *nedbringa varuprisen*. Detta har visat sig i ökat intresse för *kooperationen*, och där ligger en huvudorsak till att tullfrågan efter en lång tids undanskjutande åter blivit brännande.

På alldeles samma sätt bör man ha rätt att vänta att det arbetande folkets intresse nu, när de stora lockoutförbunden vakta som Cerberusar mot varje minskning i arbetstiden på avtalens väg, skall så mycket kraftigare vända sig till den mäktiga hjälp som en sund och modern sociallagstiftning kan giva på detta område. Årets 1 maj bör i detta avseende kunna beteckna inledningen till en ny och starkare aktion. Arbetarklassen *måste* fram till en människor värdig, begränsad arbetsdag, som ej genom sin oskäligen längd förlamar dess fortgående sociala och kulturella uppstigande. När allt kommer omkring är detta ej blott ett klassintresse, utan ett samhällsintresse av första ordningen. Samhällets lagstiftning måste under nu föreliggande situation komma till hjälp, ej blott befästande och skyddande redan i praktiken gjorda framsteg, utan beredande väg för fortsatta framsteg. *Åtta-timmarsdagen lagstadgad* – detta höga mål måste lysa klarare än någonsin framför oss, och denna 1 maj, som i viss mån inleder arbetarpartiets valkamp, har att lyfta denna vår fordran högt på skölden, synligt för hela det betungade folk, som ett övermodigt arbetsgivardöme inbillar sig kunna slå ned till evig trälldom under dess suveräna rätt att efter sina "principer" dekretera arbetsvillkoren.

Hj. B-g.